

Міжнародна організація
з міграції (МОМ)
Представництво в Україні

МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ФАКТИ І ЦИФРИ

2016

Обмеження відповідальності: Факти та погляди у цій публікації подані виключно з інформаційною метою та не обов'язково відображають позицію МОМ чи її країн-членів. МОМ не несе відповідальності за точність та надійність наведених фактів, оцінок, заяв та іншої інформації.

Упорядник – Головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень Олена Малиновська.

© Усі права захищені, МОМ (2016 р.)

Представництво МОМ в Україні почало працювати в Києві у 1996 році, коли Україна мала статус країни-спостерігача при МОМ. У 2001 році Україна звернулась із запитом про надання їй статусу країни-члена МОМ, і у 2002 році Парламент України ратифікував Статут організації. За 20 років діяльності в Україні МОМ надала допомогу близько півмільйона мігрантів, потенційних мігрантів, вимушених переселенців, постраждалих від торгівлі людьми та іншим вразливим групам.

**Міжнародна організація
з міграції (МОМ)
Представництво в Україні**

**Представництво МОМ в Україні, вул. Михайлівська, 8, Київ, 01001,
тел.: +38 044 568 50 15, факс: +38 044 568 50 16**

**e-mail: iomkievcomm@iom.int,
<http://www.iom.org.ua>**

ПЕРЕДМОВА

Шановний читачу,

Я радий представити вам третє видання публікації «Міграція в Україні: факти і цифри». Цією публікацією Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні прагне надати вам оновлену добірку міграційної статистики та огляд розвитку основних міграційних процесів.

Незважаючи на те, що цей огляд може лише ознайомити зі складними і часто взаємопов'язаними проблемами міграції в Україні, ми спробували, наскільки це можливо, розглянути факти і цифри у певному контексті і продемонструвати, як відповідні тенденції розвивалися упродовж певного часу.

Відповідно до загальних повноважень МОМ, запропонований перелік фактів покликаний поліпшити розуміння можливостей та проблем міграції в українському контексті. Максимальне використання можливостей, обумовлених міграцією, та зведення до мінімуму проблем, пов'язаних із міграційними процесами, є керівними принципами всіх заходів і програм, які проводить і у яких бере участь Представництво.

У своїй діяльності в Україні МОМ підтримує населення, що постраждало від наслідків конфлікту, протидіє торгівлі людьми, надає допомогу Уряду у запобіганні нерегульованій міграції та в управлінні міграційними процесами, а також у формуванні політики та практики захисту й охорони здоров'я мігрантів. Водночас, Представництво МОМ в Україні долучається до зміцнення зв'язків між міграцією та розвитком, популяризації культурного розмаїття та інтеграції мігрантів, а також протидії ксенофобії та нетерпимості.

Цей огляд буде регулярно оновлюватися. Ми вітаємо будь-які коментарі, поради та нові дані, які, на вашу думку, допоможуть покращити наступні видання брошури.

Манфред Профазі,
Голова Представництва МОМ в Україні

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ОСНОВНІ СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ПРО УКРАЇНУ	5
1.1. Економіка та добробут населення	5
1.2. Демографія	7
II. ВНУТРІШНЯ МІГРАЦІЯ	7
2.1. Особливості внутрішніх переміщень	7
2.2. Внутрішньо переміщені особи	8
III. МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ	10
3.1. Зростання міжнародної мобільності населення	10
3.2. Трудова міграція	12
3.3. Освітня міграція	15
3.4. Шукачі притулку	15
3.5. Еміграція та українська діаспора	17
IV. МІГРАЦІЯ ТА РОЗВИТОК	18
4.1. Вплив міграції на Україну	18
4.2. Перекази трудових мігрантів в Україну	19
V. МІГРАЦІЯ В УКРАЇНУ	21
5.1. Інтеграція мігрантів	25
VI. НЕВРЕГУЛЬОВАНА МІГРАЦІЯ	27
VII. ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ	29

ВСТУП

Значні геополітичні трансформації справляють вплив на всі без винятку аспекти життя суспільства, зокрема й на міграційні процеси. Інтенсивність, характер, спрямованість міграцій населення України кардинально змінилися після розвалу СРСР та здобуття незалежності, завдяки чому країна відкрилася до світу, а її громадяни набули право на свободу пересування. Підписання Угоди про асоціацію та шлях до безвізового режиму між Україною та ЄС спричинили проведення низки важливих реформ у сфері міграційного менеджменту. Водночас, анексія Криму та конфлікт на Донбасі обумовили масштабні вимушені переміщення населення, глибоку економічну кризу та інтенсифікацію трудової міграції.

I. ОСНОВНІ СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ПРО УКРАЇНУ

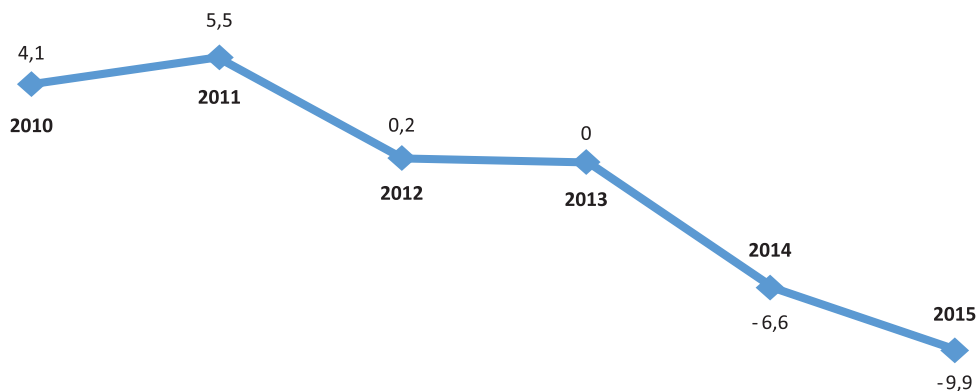
Площа – 603,5 тис. кв. км.

Населення – 42,7 млн. на 1 січня 2016 (без урахування анексованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя).

1.1. Економіка та добробут населення

Нульове зростання ВВП, зафіксоване 2013 р., змінилося скороченням (на 6,6% у 2014 р. та 9,9% у 2015 р.), обумовленим конфліктом на сході країни, а також падінням цін на сировинні товари на глобальному ринку.

Рис. 1. Реальний ВВП України, зміни у процентах до попереднього року, 2010-2015 рр.

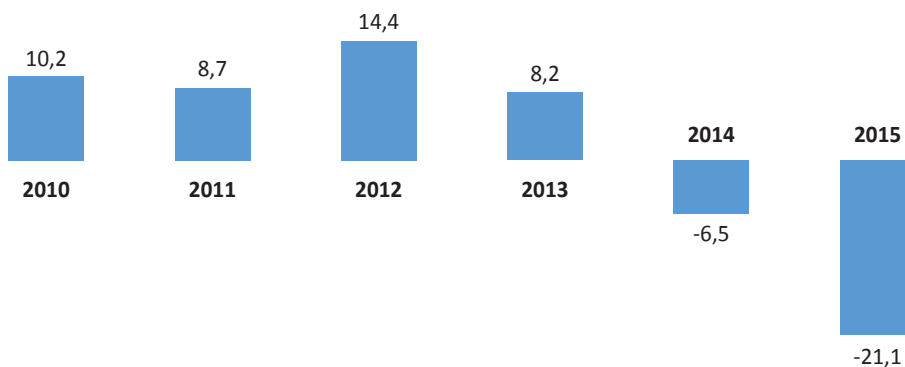

Джерело: Світовий банк

Конфлікт в індустріальному регіоні країни призвів до суттєвого скорочення промислового виробництва (на 13,1% в 2015 р.), зростання видатків бюджету на фінансування силових відомств і відновлення зруйнованої інфраструктури.

Високими є показники інфляції. Якщо в 2013 р. споживчі ціни зросли лише на піввідсотка, то в 2014 р. – майже на 25%, у 2015 р. – на 43%¹. Водночас середньомісячна реальна заробітна плата становила в 2014 р. 94% від рівня 2013 р., а в 2015 р. – 80% від рівня попереднього року. Хоча номінально середня заробітна плата зросла – 3480 грн. в 2014 р. і 4195 грн. в 2015 р., в результаті стрімкої інфляції національної валюти в доларовому еквіваленті вона різко скоротилася – 292 дол. США в 2014 р. і 192 дол. США в 2015 р.

Рис. 2. Динаміка середньомісячної реальної заробітної плати в 2010-2015 рр. у процентах до попереднього року

Джерело: Державна служба статистики України

У грудні 2015 р. середньооблікова кількість працівників становила 7,8 млн осіб, що на 600 тис. менше, ніж у грудні 2014 р. Чисельність безробітних досягла 1,6 млн., або 9% економічно активного населення. Причому серед молоді до 25 років – 22%, тобто вдвічі більше².

Стрімко зріс рівень абсолютної бідності – з 3,3% у 2014 р. до 5,8% у 2015 р.³

За індексом людського розвитку Україна у 2015 р. посіла 81-е місце серед 188 країн світу.

1 Соціально-економічне становище в Україні за 2015 рік.
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2015/publ_12_2015_u.html

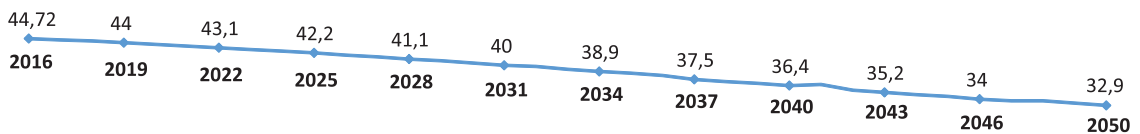
2 Державна служба зайнятості

3 Світовий банк. Україна. Економічний огляд
<http://pubdocs.worldbank.org/pubdocs/publicdoc/2016/4/542921459504749981/Ukraine-Macroeconomic-Update-April-2016-UKR.pdf>

1.2. Демографія

Чисельність населення України, що становило 1993 р. 52 млн. осіб, внаслідок негативних тенденцій природного відтворення скоротилося майже на 10 млн. У 2010-2015 рр. природне скорочення становило в середньому понад 160 тис. на рік. За прогнозом, якщо показники народжуваності, тривалості життя та міграції залишаться незмінними, у 2050 р. в Україні буде 32 млн. мешканців. Частка в населенні осіб старше 60 років зросте у півтора разу.

Рис. 3. Прогноз чисельності населення України за умови незмінних показників народжуваності, тривалості життя та міграції за даними 2011 р., млн. осіб

Джерело: Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 року / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України

II. ВНУТРІШНЯ МІГРАЦІЯ

2.1. Особливості внутрішніх переміщень

Після здобуття незалежності обсяги внутрішніх міграцій в Україні значно скоротилися внаслідок зникнення притаманних радянській добі організованих переселень та наборів робочої сили, комерціалізації сфери освіти, росту цін на житло, труднощів із працевлаштуванням тощо. Якщо на рубежі 1980-1990-х років внутрішній міграційний оборот сягав 3 млн., то нині – менше мільйона. За даними Державної служби статистики, у 2015 р. населений пункт проживання змінили лише 12 із тисячі українців⁴. Проте й досі внутрішні переміщення, що статистично обліковуються, приблизно у 10 разів переважають за обсягом міжнародну міграцію.

Домінують у внутрішніх міграціях переміщення між містом і селом. Сільське населення скорочується за рахунок впливу молоді в міста, що прискорює його старіння.

⁴ Підрахунки здійснюються на основі наявних адміністративних даних щодо зміни реєстрації постійного місця проживання

У міжрегіональних міграціях основним реципієнтом є м. Київ та Київська область. У 2000-х рр. приріст населення столиці за рахунок інших регіонів сягав 20 тис. на рік. В умовах сучасної кризи міграційний приріст зменшився (14,4 тис. в 2014 р., близько 12 тис. в 2015 р.), проте залишився найбільшим в Україні. Ці дані, однак, стосуються лише переселень, що фіксуються офіційно, і не включають тимчасові переміщення, у т.ч. вимушені.

Крім того численною є участь населення у внутрішніх трудових міграціях, не пов'язаних із щоденним чи щотижневим поверненням до місця постійного проживання. Вони здійснюються для виконання сезонної, вахтової, а то й більш тривалої роботи в столиці та найбільших індустріальних центрах.

За найновішими даними, отриманими в ході дослідження, проведеного МОМ у 2014-2015 р., чисельність внутрішніх трудових мігрантів в Україні перевищує 1,6 млн. і сягає 9% економічно активного населення. Причому найближчим часом внутрішня трудова міграція може зрости приблизно на 50%⁵.

Як свідчать інші соціологічні дослідження, для 55% респондентів з числа внутрішніх трудових мігрантів їхнє робоче місце є постійним, для переважної більшості – єдиним. Разом із тим, лише 20% опитаних внутрішніх трудових мігрантів працюють офіційно, за трудовою угодою, інші – за усною домовленістю, або вважають себе самозайнятими⁶.

2.2. Внутрішньо переміщені особи

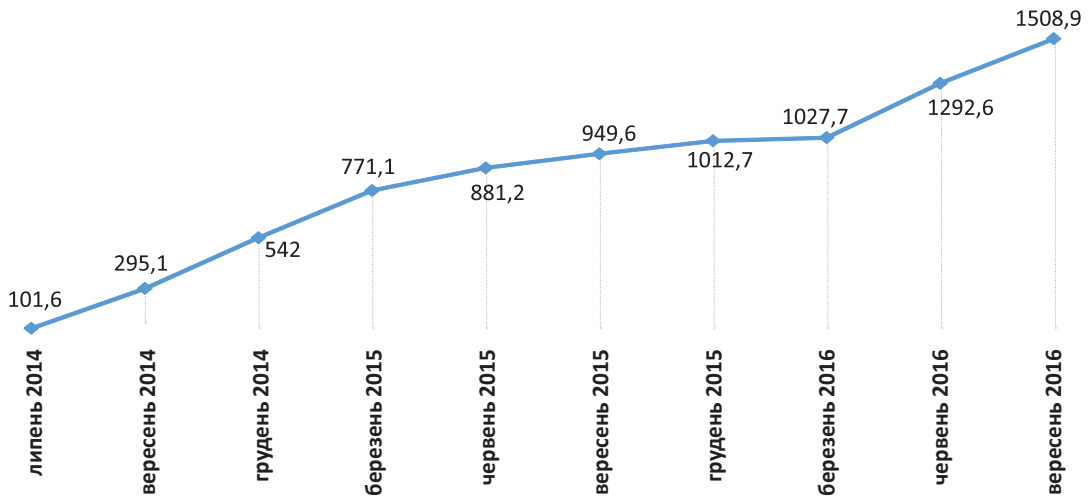
Починаючи з 2014 р. численні внутрішні переселення в Україні, спричинені анексією Криму та воєнними діями на Донбасі, носять вимушений характер. За інформацією Міжвідомчого координаційного штабу з питань соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), станом на 20 липня 2016 р. з непідконтрольних Уряду територій до інших регіонів України переміщено 1 млн. 29 тис. 571 особа, у тому числі у тому числі з Донецької і Луганської областей 1 млн. 7 тис. 112 осіб та Автономної Республіки Крим і міста Севастополь 22 тис. 459 осіб, серед яких 170 тис. 581 дитина та 495 тис. 93 особи з інвалідністю та похилого віку⁷.

5 Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.: МОМ, 2016.
http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

6 Аналітичний звіт за результатами біоповедінкового дослідження «Моніторинг поведінки та поширеності ВІЛ-інфекції серед українських трудових мігрантів, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління» /Л.М.Амджадін, О.А.Малиновська, І.С.Миронюк та ін. – К: МБФ «Міжнародний альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2012.

7 Міжвідомчий координаційний штаб повідомляє. <http://www.dsns.gov.ua/ua/Mizhvidomchiy-koordinaciyiy-shtab.html>

Рис. 4. Оперативна інформація про переселення з Криму та непідконтрольних Уряду України територій Донбасу до інших регіонів, тис. осіб, 2014-2016 рр.

Джерело: Міжвідомчий координаційний штаб з питань соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території

Водночас за даними Міністерства соціальної політики України, яке здійснює реєстрацію ВПО, що є передумовою отримання соціальної підтримки, чисельність вимушених мігрантів більша і становила на липень 2016 р. 1 774 627 осіб з Донбасу і Криму⁸.

Міжвідомчий координаційний штаб надавав таку інформацію про розміщення ВПО. Найбільше з них розміщено у Луганській (275 тис. осіб), Харківській (191 тис. осіб), Донецькій (120 тис. осіб), Дніпропетровській (81 тис. осіб), Запорізькій (69 тис. осіб), Київській (51 тис. осіб) областях та у м. Києві (39 тис. осіб). Найменша кількість розселених у Тернопільській (2,5 тис. осіб), Чернівецькій (3 тис. осіб), Рівненській (3 тис. осіб), Закарпатській (4 тис. осіб), Івано-Франківській (4 тис. осіб) та Волинській (5 тис. осіб) областях.

Таким чином, більшість ВПО перебувають у найближчих до місць попереднього проживання регіонах, що свідчить про намір повернутися до покинутих домівок. Водночас, за даними соціологів, близько третини ВПО орієнтується на постійне проживання в інших регіонах України⁹.

⁸ Міністерство соціальної політики України. <http://msp.gov.ua>

⁹ Діхтяренко А. Потреби та проблеми внутрішньо переміщених осіб. <http://www.khpg.org/en/pda/index.php?id=1451930074>

Дослідження, проведене МОМ за підтримки уряду Японії¹⁰, показало, що ВПО сприймаються в місцях їхнього нинішнього проживання здебільшого як додатковий ресурс розвитку. Місцеве населення бачить нові можливості у зв'язку з: підвищенням соціальної активності за рахунок прибулих активістів; відкриттям нових бізнесів і сильною мотивацією досягти успіху; запровадженням більш високих вимог до асортименту та якості товарів та послуг; заповненням не затребуваних місцевим населенням робочих місць, здешевленням внаслідок цього виробництва товарів.

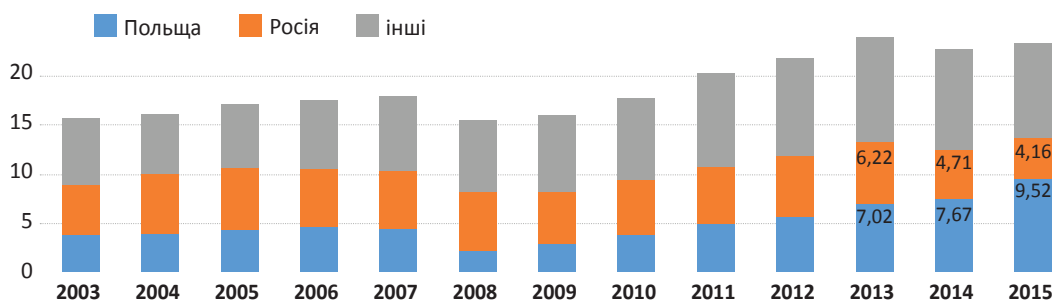
III. Міграція з України

3.1. Зростання міжнародної мобільності населення

Після запровадження демократичних свобод, зокрема й свободи пересування, транскордонна мобільність населення України стрімко зростала передовсім за рахунок перетинів західного кордону. У 2013 р., тобто ще до анексії Криму та початку конфлікту на Сході України, вперше чисельність поїздок українців до Польщі перевищила кількість виїздів до Росії, яка традиційно найбільше відвідувалася громадянами України і з якою зберігався безвізовий режим.

З початком конфлікту відбулося загальне зменшення кількості поїздок за кордон, передовсім за рахунок виїздів до Росії: у 2014 р. їх було майже на третину менше, ніж у 2013 р. Водночас, кількість виїздів українців до Євросоюзу продовжувала зростати – 10,5 млн. в 2014 р., 12,5 млн. в 2015 р.

Рис. 5. Кількість перетинів державного кордону громадянами України у напрямі виїзду у 2003-2015 рр., млн. разів

Джерело: Державна прикордонна служба України

¹⁰ Отчет о результатах исследования потребностей громад, участвующих в проекте «Поддержка стабилизации местных сообществ Донбасса» (октябрь – ноябрь 2015 г.). – К.: МОМ, 2016. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/otchet_ocenka_potrebностey.pdf

У процесі візової лібералізації з ЄС процедури оформлення віз для українців поступово спрощувалися, кількість шенгенських віз, виданих громадянам України, зростала. Якщо в 2010 р. українці отримали 1,28 млн. шенгенських віз, то в 2013 р. – уже 1,56 млн. Причому 38,6% цих віз були багаторазовими¹¹. У 2014 р. багаторазових віз було оформлено 52,4%. У 2015 р. – 56,8%¹². Цим частково пояснюється перше за десятиліття зменшення кількості оформлених шенгенських віз – українцям видано 1,35 млн. шенгенських віз упродовж 2014 р., 1,19 млн у 2015 р.

Ще одна причина скорочення чисельності віз – ріст кількості відмов. У 2010 р. частка відмов становила 3,83%, проте у 2013 р. скоротилася до 1,85%. В умовах війни вона знову почала зростати: 1,97% у 2014 р., 3,4% – у 2015 р.

Інтенсифікації транскордонної мобільності українців у напрямку ЄС сприяють угоди про малий прикордонний рух, укладені з Угорщиною в 2007 р., Польщею та Словаччиною в 2008 р., Румунією – в 2014 р. Завдяки ним громадяни, які проживають у прикордонній смугі, можуть без віз подорожувати до сусідніх держав, заглиблюючись на їх територію на відстань від 30 км (Польща) до 50 км (інші сусідні держави). Наприклад, згідно з даними опитувань міжнародних пасажирів, мешканцями 30-кілометрової прикордонної зони здійснюється до 65% перетинів кордону з Польщею¹³.

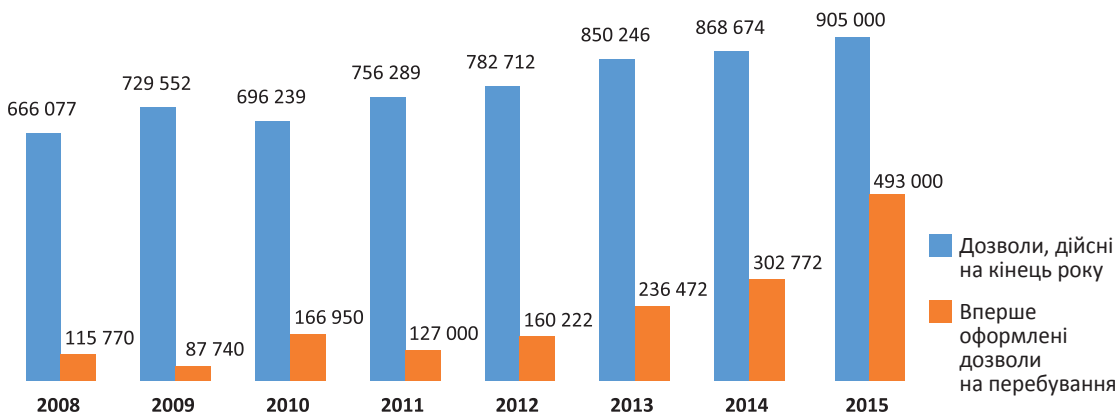
Постійно зростає чисельність українців, які проживають на території ЄС. У 2015 р. їх нараховувалось 905,2 тис. Вони становили понад 6% іноземці із третіх країн на території Євросоюзу. Найбільше українців проживали в Італії (238 тис.), Польщі (336 тис.), Німеччині (112 тис.), Чеській Республіці (113 тис.) та Іспанії (84 тис.).

11 European Commission. DGs Migration and Home Affairs.
<http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-policy>
http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/infographics/schengen-visas/schengen_visas_infographic_en.pdf

12 Schengen Visa statistics by third country – 2015.
<http://www.schengenvisainfo.com/schengen-visa-statistics-third-country-2015/>

13 Border traffic and movement of goods and services at the European Union's external border on the territory of Poland in 2013 / Central Statistical Office, Statistical Office in Rzeszow. – Warszawa-Rzeszow, 2014. <http://rzeszow.stat.gov.pl/en/publications/border-areas/border-traffic-and-movement-of-goods-and-services-at-the-european-unions-external-border-on-the-territory-of-poland-in-2013,2,5.html>

Рис. 6. Чисельність вперше оформлених та чинних на кінець року дозволів на перебування громадян України в країнах ЄС, 2008-2015 рр.

Джерело: Eurostat: Asylum and Managed Migration

У 2015 р. українцям було видано 493 тис. вперше оформлених дозволів на проживання в країнах ЄС, що у півтора разу більше, ніж 2014 р. Переважна більшість цих дозволів (87%) видана в Польщі. Практично всі вони короткотермінові (3-12 місяців) і оформлені для виконання сезонних робіт. Трудова діяльність була основною метою прибуття громадян України до Євросоюзу. У зв'язку з виконанням оплачуваної роботи оформлено 76% дозволів на перебування українців, тоді як загалом громадянам третій країн – близько третини.

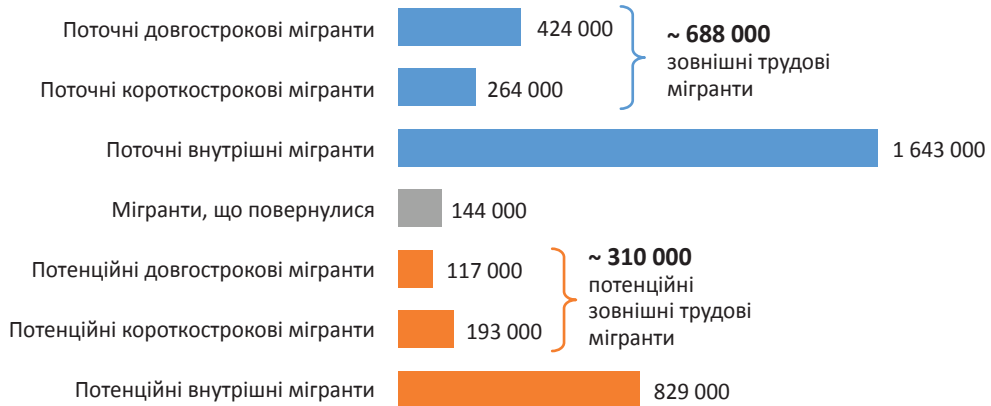
3.2. Трудова міграція

Набуття громадянами України права на вільне пересування співпало у часі із глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя та зростанням безробіття. Внаслідок деградації системи безплатної освіти та медицини оплата цих послуг лягла на населення. За відсутності розвинутої системи кредитування особи, які прагнули започаткувати свій бізнес, потребували стартового капіталу. Перехід до ринкової економіки створив новий споживчий попит на такі товари високої вартості як житло, автомобілі, побутову техніку та інше. Все це стимулювало трудову міграцію за кордон, яка наприкінці 1990-х рр. перетворилася на масове явище і джерело доходів для багатьох сімей.

Відповідно до даних дослідження, проведеного в рамках проекту МОМ у 2014-2015 рр., за кордоном перебувають для здійснення трудової діяльності близько 700 тис. громадян України¹⁴.

14 Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.:МОМ, 2016. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

Рис. 7. Оцінка кількості українських трудових мігрантів (2014-2015 рр.)

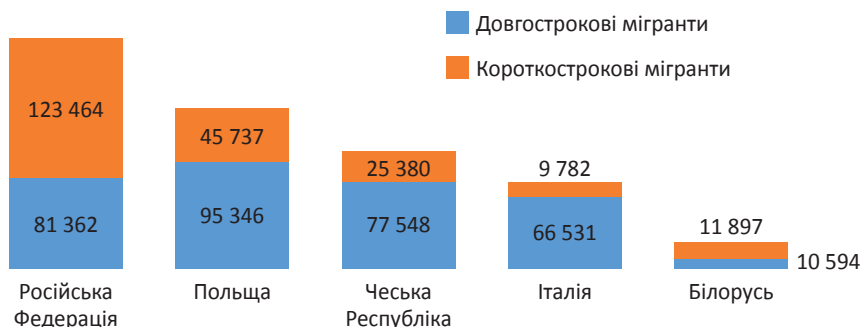

Джерело: опитування домогосподарств та трудових мігрантів МОМ

За даними цього ж дослідження, серед трудових мігрантів переважають чоловіки, найчисленнішими серед них є особи 30-44 років (понад 40%), більшість мігрантів походить із областей заходу країни. 41% трудових мігрантів мають середню або середню спеціальну освіту, 36% – вищу освіту.

Основні країни призначення працівників-мігрантів – Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. На них припадає близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України.

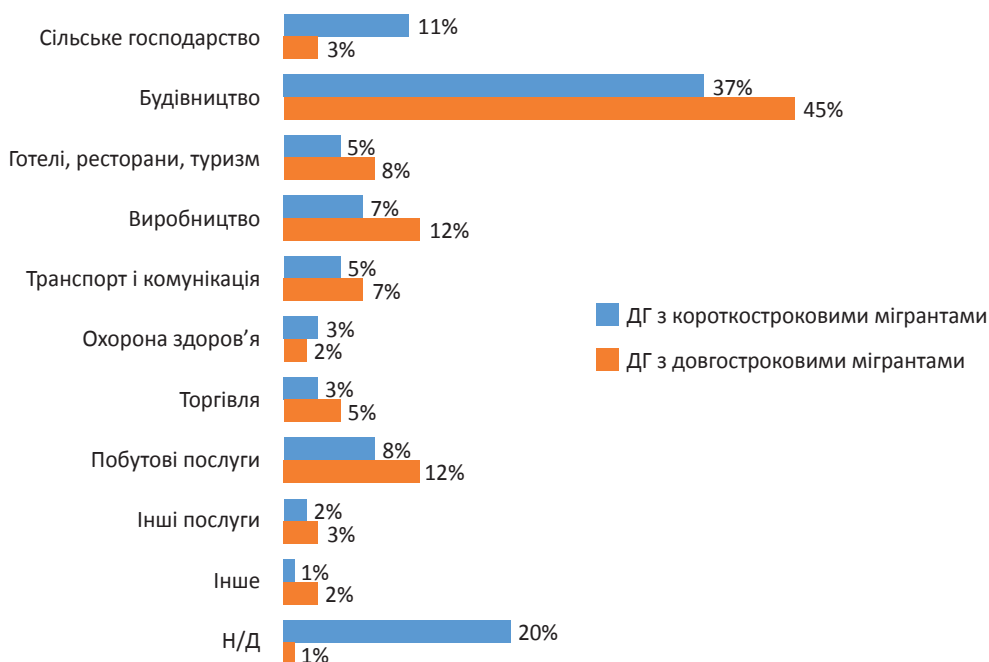
Рис. 8. Основні країни призначення трудових мігрантів з України

Джерело: опитування домогосподарств та трудових мігрантів МОМ

Сфери зайнятості українських працівників за кордоном – це передовсім будівництво (чоловіки) і праця в домашніх господарствах (жінки), а також сфера послуг та сільське господарство.

Рис. 9. Сфери зайнятості українських трудових мігрантів за кордоном

Джерело: опитування домогосподарств та трудових мігрантів МОМ

Під впливом воєнного конфлікту та глибокої економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Спробам вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й набутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть. Опитування, проведене на замовлення Міжнародної організації з міграції навесні 2015 року, показало, що 8% українців планують найближчим часом знайти роботу за кордоном або вже її знайшли. За даними аналогічного дослідження 2011 р., таких було 6%¹⁵.

15 Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015.:http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf (Проведено в березні-лютому 2015 року компанією GfK Ukraine на замовлення Міжнародної організації з міграції України. Опитано 2087 осіб на контрольованій території України віком від 15 років)

Збільшення обсягів трудової міграції супроводжується певною переорієнтацією її потоків із традиційного східного напрямку, до Росії, на західний. В умовах конфлікту вона прискорилася. За даними опитування GFK-Україна на замовлення MOM, серед потенційних трудових мігрантів з України частка тих, хто шукає роботу в Росії, знизилася з 18% у 2011 році до 12% в 2015 р. Водночас привабливість Польщі зросла з 7% у 2006 році, коли було здійснено перше аналогічне дослідження, до 30% на сьогодні¹⁶.

Разом із тим, згідно з результатами дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток України, організованого MOM у 2014-2015 р., більшість потенційних мігрантів, які планують короткотермінові виїзди з метою заробітку, збираються виїхати до Росії, для потенційних довготермінових мігрантів (на строк понад рік) Росія є другою за значенням країною призначення після Польщі¹⁷.

За даними цього ж дослідження в структурі трудової міграції з України також відбуваються зміни, а саме: збільшується обсяг довгострокової міграції; до міграції вдається більше молоді, жінок, мешканців міст, вихідців із північної, центральної та східної України¹⁸.

3.3. Освітня міграція

За даними ЮНЕСКО, в період з 2000 по 2012 р. чисельність українських студентів за кордоном збільшилась у понад чотири рази і сягнула 37 тис. Особливо стрімко вона зростала в країнах, куди спрямовано потоки трудової міграції.

Упродовж останніх двох років зростання чисельності українців, які виїхали на навчання за кордон, прискорилося. За даними щорічного моніторингу кількості українських громадян, які навчаються у закордонних університетах на денній формі навчання, що здійснюється аналітичним центром CEDOS (охоплює 34 країни світу), у 2013/2014 навчальному році за кордоном навчалися вже 47724 громадян України¹⁹. Найбільше з них у Польщі (15 тис.), Німеччині (9 тис.), Росії (6 тис.), Канаді (2 тис.), Чехії (2 тис.), Італії (1,9 тис.), США (1,5 тис.), Іспанії (1,4 тис.), Франції (1,3 тис.), Великобританії (1 тис.).

3.4. Шукачі притулку

У результаті анексії Криму та військових дій на Донбасі в 2014-2015 рр. виник потік не лише внутрішньої, а й зовнішньої вимушеної міграції. Кількість клопотань про притулок, поданих

16 Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015. http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf

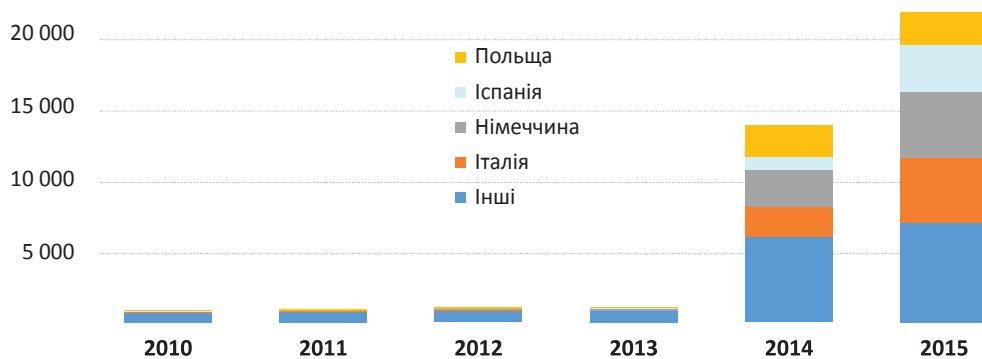
17 Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.: MOM, 2016. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

18 Там само.

19 Стадний Є. Кількість українських студентів за кордоном. <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/56>

громадянами України в європейських державах, перевищила в 2015 р. 22 тис., що було на третину більше, ніж 2014 р., і в понад 20 разів більше, ніж 2013 р. Найбільше таких клопотань подано в Італії, Німеччині, Іспанії та Польщі. Разом із тим, кількість поданих українцями заяв становила лише 1,7% усіх клопотань про притулок, поданих в країнах ЄС. До того ж лише нечисленні українці отримали позитивні рішення за своїми зверненнями. У 2015 р. статус біженця в країнах Євросоюзу у відповідності до Женевської конвенції 1951 р. набули 415 громадян України, додаткову форму притулку за гуманітарними міркуваннями – 1150 осіб²⁰.

Рис. 10. Чисельність клопотань про притулок, поданих громадянами України в країнах ЄС, 2010-2015 рр.

Джерело: Eurostat: Asylum and Managed Migration

Внаслідок географічної близькості, родинних зв'язків, проросійської орієнтації частини мешканців Донецької та Луганської областей значна частина вимушених мігрантів із зони конфлікту на сході країни виїхала до Росії. За даними Федеральної міграційної служби РФ, у 2015 р. за різних причин на території Росії було зареєстровано 2,5 млн. громадян України, або майже на мільйон більше, ніж на 1 січня 2014 р.²¹ На кінець 2015 р. на обліку перебували 273 громадянина України, яким було надано статус біженця, і 311 тис. тих, які користувалися тимчасовим притулком²².

20 Eurostat. Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex. Annual aggregated data http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/MIGR_ASYAPPCTZA

21 Сведения в отношении иностранных граждан, находящихся на территории РФ. https://гувм.мвд.рф/about/activity/stats/Statistics/Svedeniya_v_otnoshenii_inostrannih_grazh/item/5850

22 Главное управление по вопросам миграции МВД России. https://гувм.мвд.рф/about/activity/stats/Statistics/Predostavlenie_ubezhishha_v_Rossijskoj

3.5. Еміграція та українська діаспора

За межами України нараховується від 8,2 млн. (за переписами зарубіжних держав) до 20 млн. (за різними оцінками) осіб українського походження. Перша хвиля української еміграції датується кінцем XIX – поч. XX ст., тобто періодом масової еміграції європейців за океан. Із Західної України, що перебувала у складі Австро-Угорщини, до Нового Світу виїхали до 10% населення. З українських територій, що входили до складу Російської імперії, переселенці прямували на Схід, їхня кількість в 1895-1913 рр. становила щонайменше 1,6 млн. осіб. Друга хвиля еміграції припадає на міжвоєнний період. Внаслідок поразки національно-визвольної революції 1917-1920 рр. економічна еміграція доповнилась політичною. У рамках СРСР в міграційних потоках, що спрямовувалися на освоєння віддалених територій, помітним сегментом стали недобровільні міграції. Так, не менше 1 млн. розкуркулених селян зазнали висилки в період колективізації. Друга світова війна та її наслідки викликали третю хвилю еміграції. У західному напрямку вона була майже винятково політичною. У східному – складалася з кількох компонентів: вимушена евакуація та біженство воєнних часів; репресивні депортації противників радянської влади та «ненадійного» з її точки зору населення з анексованої СРСР Західної України (в 1939-1940 рр. було депортовано до 1 млн. осіб, за 1944-1952 рр. – понад 200 тис.); організоване спрямування робочої сили на освоєння цілинних земель, природних ресурсів Сибіру і Далекого Сходу Росії. Четверта хвиля еміграції припадає на кінець XX ст. і має передусім соціально-економічний характер. Внаслідок четвертої хвилі старі діаспори значно поповнилися, сформувалися нові діаспори в країнах, де раніше українців практично не було, зокрема в Південній Європі.

Рис. 11. Українська діаспора, млн. осіб

Джерело: Міністерство закордонних справ України

IV. Міграція та розвиток

4.1. Вплив міграції на Україну

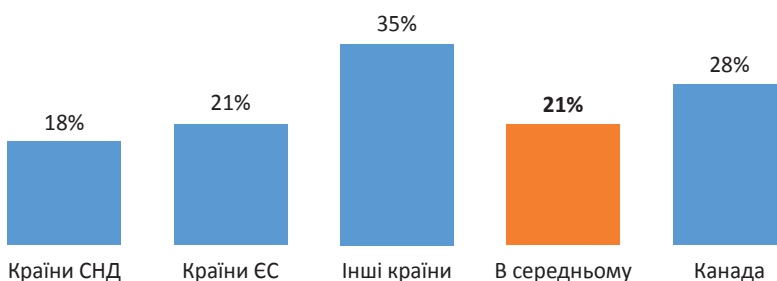
Міграції населення останніх десятиліть сприяли поширенню в Україні європейських цінностей і норм ринкової свідомості, формуванню відкритого до світу суспільства, здатного до інновацій.

Трудові міграції зменшують напругу на ринку праці. За відсутності працевлаштування за кордоном чисельність безробітних більш ніж удвічі перевищила б їх фактичну кількість²³.

За даними різних опитувань, заробітки трудових мігрантів за кордоном у три-чотири рази вищі за середню заробітну плату в Україні. Зароблені під час трудової міграції кошти спрямовуються переважно на споживання, що сприяє покращенню якості життя сімей мігрантів, скороченню бідності, а також стимулює розвиток економіки завдяки підвищенню платоспроможного попиту. Згідно з результатами дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток України, проведеного МОМ у 2014-2015 р., перекази мігрантів в Україну становлять майже половину бюджету домогосподарств, які мають у своєму складі довгострокових трудових мігрантів, і 60% бюджету тих, члени яких практикують короткострокову трудову міграцію²⁴.

За даними цього ж дослідження, майже кожен п'ятий довгостроковий мігрант висловив інвестиційні наміри, віддаючи перевагу інвестиціям у свої місцеві громади в Україні та в такі сектори, як будівництво, туризм і роздрібна торгівля.

Рис. 12. Інвестиційні наміри українських трудових мігрантів в залежності від країни перебування, 2014-2015 рр.

Джерело: опитування домогосподарств та трудових мігрантів МОМ

23 External Labour Migration in Ukraine as a Factor in Socio-Demographic and Economic Development. <http://www.carim-east.eu/media/CARIM-East-2012-RR-14.pdf>

24 Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.: МОМ, 2016. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

Згідно з висновками дослідників, які базуються на економіко-математичному моделюванні, без переказів Україна втратила б 7,1% економічного потенціалу. Споживання б зменшилося на 18%, а доходи домогосподарства – на 14-21%²⁵.

Разом із тим, з міграцією пов’язані і певні ризики для розвитку. Вона призводить до втрат населення у найбільш активному віці, що мають високий освітній рівень²⁶, сприяє зменшенню народжуваності, прискоренню старіння населення²⁷.

4.2. Перекази трудових мігрантів в Україну

Згідно з результатами дослідження фінансових надходжень, пов’язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток України, проведеного МОМ в 2014-2015 р., дві третини мігрантів переказували кошти в Україну у 2014 році. В середньому це приблизно 4,3 тис. доларів США на рік²⁸. Розрахована на основі даних дослідження сума грошових переказів становила 2,8 млрд. доларів США. Окрім грошей, трудові мігранти також зробили перекази в натуральній формі на загальну суму 100 млн. доларів США на рік. Загальний обсяг грошових переказів у 2014 році становив майже 2,9 млрд. доларів США.

Табл. 1. Обсяги та канали приватних грошових переказів в Україну в 2014-2015 рр.

Канал	ДГ з короткостроковими мігрантами	ДГ з довгостроковими мігрантами	ДГ без мігрантів	Всього
Офіційні канали	\$ 268 542 000	\$ 794 770 000	\$ 306 008 000	\$1 369 320,000
Привезені особисто/через посередників	\$ 438 148 000	\$ 896 230 000	\$ 67 172 000	\$1 401 550 000
	\$706 690 000	\$ 1 691 000 000	\$373 180 000	\$2 770 870 000

Джерело: опитування домогосподарств та трудових мігрантів МОМ

Більше половини, а саме 53% всього обсягу грошових переказів у 2014 році, було переказано неформальними каналами.

25 Atamanov A. et al. Income and Distribution Effects of Migration and Remittances: Analysis Based on CGE Models for Selected CIS Countries. – CASE network reports N 86. – Warsaw, 2009. – P. 30.

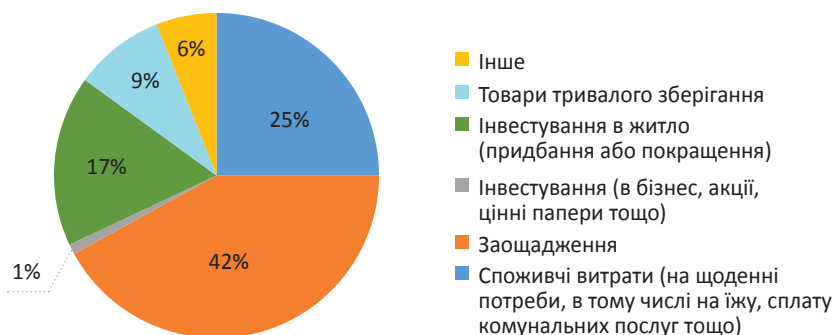
26 External Labour Migration In Ukraine As A Factor In Socio-Demographic And Economic Development. <http://www.carim-east.eu/media/CARIM-East-2012-RR-14.pdf>

27 Позняк О.В. Міграція населення як чинник соціально-економічного та демографічного розвитку // Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції: 3б. матеріалів міжнар. наук. конф., 16 жовтня 2007 р., м.Київ / за заг. ред. О.С.Власюка – К.: ПЦ „Фоліант”, 2008. – С. 14-15.

28 Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.: МОМ, 2016. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

За даними цього ж дослідження, із загальної суми грошових переказів мігрантів в 2014 р. на споживання витрачено близько 40%. Близько 20% переказів інвестувалися, передовсім в житлове будівництво, придбання чи ремонт житла. Понад 40% спрямовувалися на заощадження.

Рис. 13. Розподіл переказаних мігрантами в Україну коштів за цілями використання, 2014-2015 рр.

Джерело: опитування домогосподарств та трудових мігрантів МОМ

Рівень заощаджень значно перевищує обсяг грошових переказів і становить близько 4 млрд доларів США. Їх цілі – придбання нерухомості, товарів тривалого використання а також освіта дітей. Ще одна важлива мета – непередбачені ситуації та ризики, що відображає поточну нестабільність в Україні та економічний спад, пов'язаний із цим.

Табл. 2. Обсяги річних заощаджень українських домогосподарств з мігрантами та без, 2014 р.

Тип ДГ	Всього ДГ	Частка	Річні заощадження ДГ	Всього заощаджень ДГ
ДГ з короткостроковими мігрантами	229 296	2%	\$ 898	\$ 0,2 млрд
ДГ з довгостроковими мігрантами – в Україні	390 408	3%	\$ 1 022	\$ 0,4 млрд
ДГ без мігрантів	12 868 296	95%	\$ 421	\$ 5,4 млрд
Всі ДГ	13 488 000		\$ 447	\$ 6 млрд
ДГ з довгостроковими мігрантами – за кордоном	390 408	3%	\$ 10 560	\$ 4 млрд
Річні заощадження ДГ з довгостроковими мігрантами за кордоном				

Джерело: опитування домогосподарств та трудових мігрантів МОМ

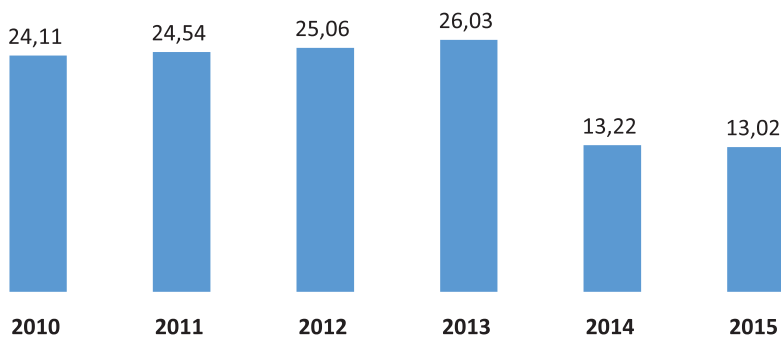
Перекази трудових мігрантів становлять більшу частину приватних переказів, які надходять в Україну і обліковуються Національним банком при обрахунку платіжного балансу. За даними НБУ, сума приватних переказів, що сягнула піку в 2013 р., в 2014 р. скоротилася на 24%. У 2015 р. обсяги переказів були на 20,6% менше, ніж попереднього року. Попри це на фоні стрімкого падіння економіки частка переказів у ВВП сягнула в 2014 р. майже 5%, а в 2015 р. становила 5,7%.

У 2010-2012 роках сума приватних переказів з-за кордону була зіставною з сумою приходу прямих іноземних інвестицій, а в 2013 і 2014 роках значно її перевищила. У деяких регіонах мігранти перетворилися на основних інвесторів. Наприклад, у Тернопільську область за 2013 рік надійшло всього 4 млн доларів прямих іноземних інвестицій, а переказів, за даними НБУ – приблизно 612 мільйонів, що у 153 рази більше²⁹.

V. Міграція в Україну

Бойові дії на сході України, економічна криза і зниження рівня життя населення зменшили привабливість країни для іноземців. У 2014-2015 рр. іноземці відвідували Україну вдвічі менше, ніж 2013 р.

Рис. 14. Чисельність перетинів кордону України іноземцями у напрямку в'їзду, мільйонів разів, 2010-2015 рр.

Джерело: Державна прикордонна служба України

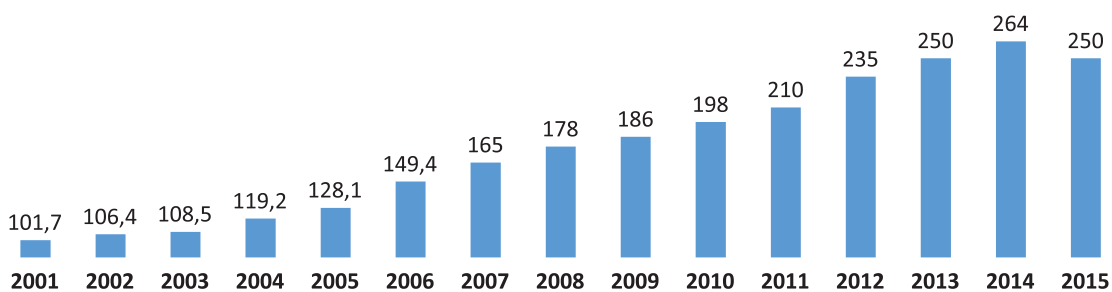
Кількість оформлених дозволів на імміграцію, що в 2010-2012 рр. становила 22-23 тис., в 2014 р. скоротилася до 20 тис., а в 2015 р. – до 16,6 тис.

²⁹ Гайдучький А. Чому трудові мігранти перспективніші за іноземних інвесторів: 6 фактів інвестиційного потенціалу українських гастарбайтерів.
<http://forbes.net.ua/ua/opinions/1367112-chomu-trudovi-migranti-perspektivnishi-za-inozemnih-investoriv>

Кількість імігрантів в Україні (тобто іноземців, які проживають за посвідками на постійне проживання) становить 250 тис. осіб, або трохи більше піввідсотка населення. В результаті подій 2014-2015 рр. чисельність імігрантів зменшилася.

Найбільша кількість імігрантів є громадянами пострадянських держав (більше 80%). Понад половина з них отримали дозволи на постійне проживання в країні на підставі близьких родинних зв'язків із громадянами України.

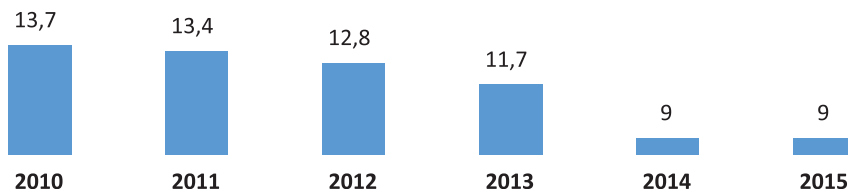
Рис. 15. Чисельність іноземців, які мають посвідки на постійне проживання в Україні, тис. осіб, 2001-2015 рр.

Джерело: Державна міграційна служба України

75,2 тис. іноземців проживають в Україні за посвідками на тимчасове проживання, що приблизно на чверть менше, ніж 2010 р. Це переважно іноземні студенти та працівники, залучення яких в умовах глибокої економічної кризи зменшилося.

Рис. 16. Чисельність іноземців, як тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування, на кінець року, тис. осіб, 2001-2015 рр.

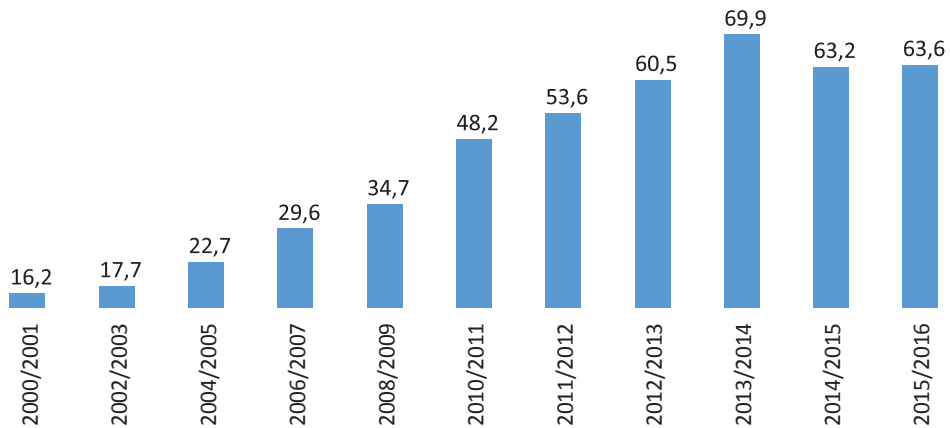

Джерело: Міністерство соціальної політики України

Трудові імігранти – це переважно керівники та менеджери (62,5 % в 2015 р.), зайняті у сфері оптової та роздрібною торгівлі (23,1%) та переробної промисловості (16,7%). Найчисельнішими є серед них громадяни Росії (18,8%), Туреччини (11,4%), Польщі (5,5%), Білорусі (5%) та Німеччини (4%).

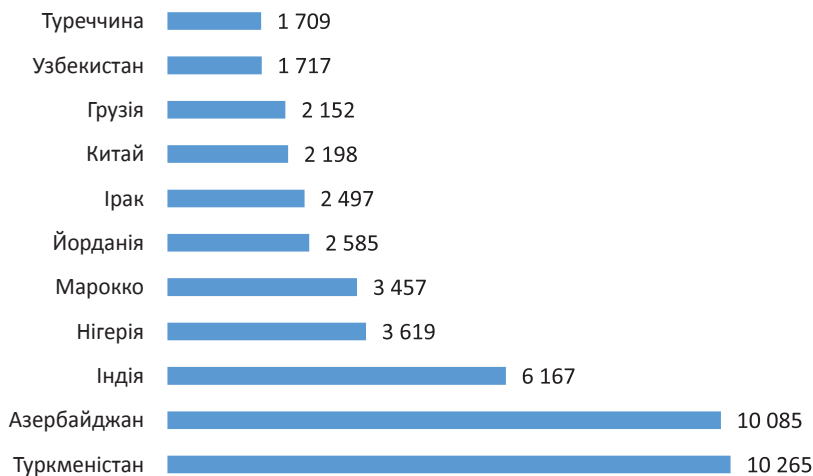
До кризи чисельність іноземних студентів в Україні стабільно зростала і 2013 р. сягнула майже 70 тис. Найпопулярнішою є медична та фармакологічна освіта. Майже половина іноземних студентів – громадяни країн СНД. Однак, внаслідок війни на сході країни прибуття освітніх мігрантів почало зменшуватися.

Рис. 17. Іноземні студенти в Україні, тис. осіб, 2000-2016 рр.

Джерело: Міністерство освіти та науки України. Український державний центр міжнародної освіти

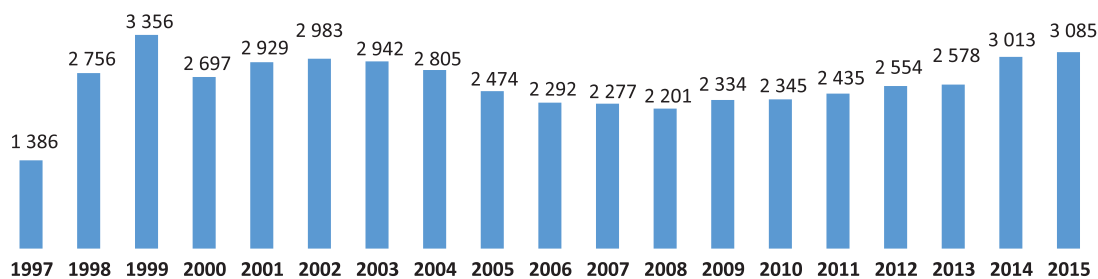
Рис. 18. Громадянство іноземних студентів у 2015/16 навчальному році, осіб

Джерело: Міністерство освіти та науки України

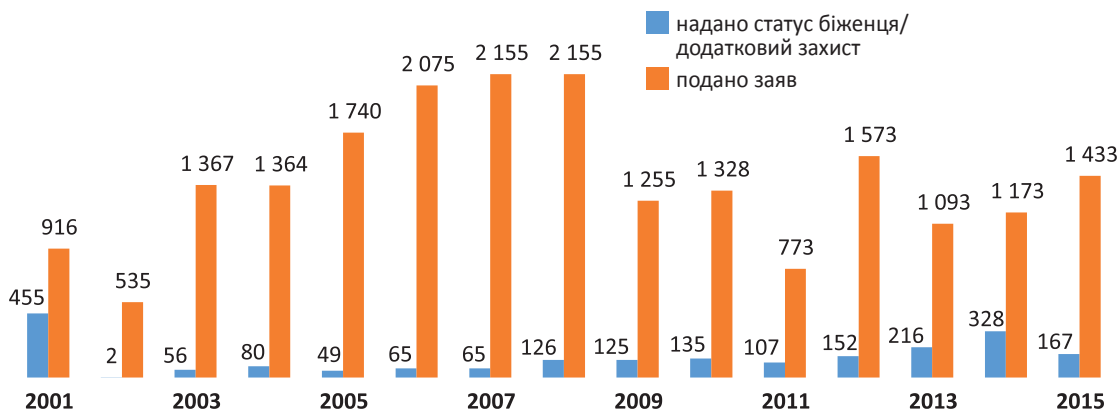
Окремою групою іноземців в Україні є біженці та особи, яким надано додатковий захист. Запровадження додаткового захисту 2011 р., напружена обстановка в Афганістані, звідки традиційно походить більшість іноземців, які отримали притулок в Україні, а також війна в Сирії обумовили певне збільшення чисельності біженців та користувачів додаткового захисту в 2012-2015 рр. Ці ж обставини обумовили й збільшення числа клопотань про набуття притулку. Найчастіше за притулком в Україні зверталися вихідці з Афганістану та Сирії. Разом із тим, чисельність біженців в Україні залишається невисокою.

Рис. 19. Визнані біженці, які проживали в Україні в 1997-2015 рр. (включно з особами, яким надано додатковий захист)

Джерело: Державна міграційна служба України

Рис. 20. Клопотання про надання статусу біженця та позитивні рішення за ними, 2001-2015 рр.

Джерело: Державна міграційна служба України

5.1. Інтеграція мігрантів

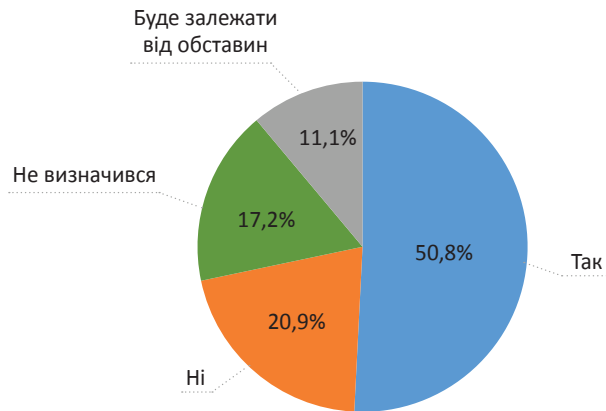
У 2013-2014 рр. МОМ було проведено дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів, в ході якого опитано 300 іноземців (іммігрантів-резидентів, біженців та іноземних студентів) у шести містах України, проведено експертні інтерв'ю, аналіз відповідної державної статистики та нормативно-правових актів³⁰.

За даними цього дослідження, понад половина іноземців планувала залишитися в Україні для постійного проживання, лише п'ята частина однозначно не збиралася цього робити. Разом із тим, результативність державної політики щодо інтеграції іммігрантів незадовільна, і опитування свідчить про низький рівень обізнаності респондентів щодо наявних державних програм.

Серйозні проблеми існують у сфері працевлаштування іммігрантів. Зокрема, майже дві третини опитаних вважали, що іноземцям важче знайти роботу, ніж місцевим мешканцям. І хоча більшість респондентів працювала, лише 40% з них були працевлаштовані офіційно, серед підприємців офіційно оформили свою діяльність трохи більше половини.

Рівень освіти іноземців є доволі високим: вищу, незакінчену вищу та середню спеціальну освіту мали понад три чверті опитаних, проте українською володів лише кожний десятий з них, російською – менше половини. Мовних курсів, доступних для іноземців, вкрай недостатньо.

Рис. 21. Готовність опитаних іноземців залишитися на постійне проживання в Україні

Джерело: Дослідження МОМ з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів 2013-2014

30 Дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів. – К.: МОМ, 2014. <http://www.iom.org.ua/sites/default/files/study.pdf>

Рис. 22. Розподіл опитаних іноземців за рівнем освіти

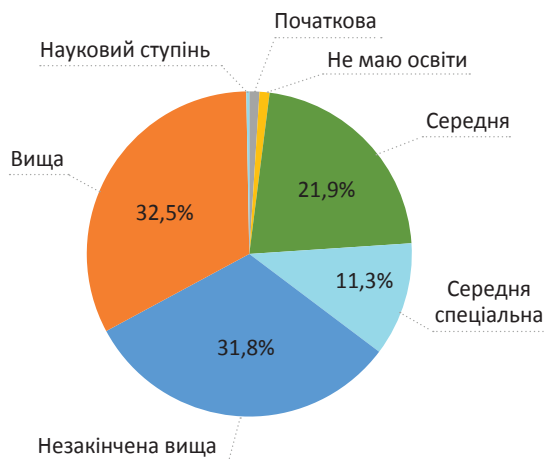
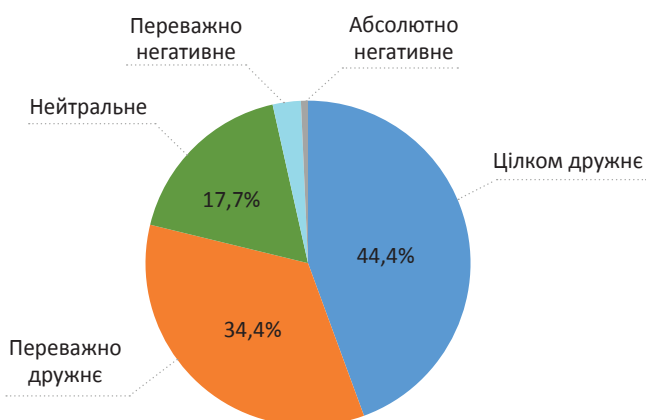

Рис. 23. Розподіл респондентів за відповіддю на питання «Опишіть, будь ласка, ставлення більшості місцевого населення до Вас»

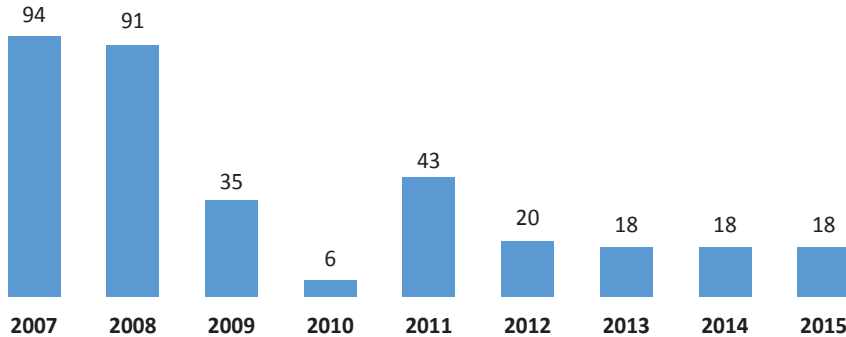
Джерело: Дослідження МОМ з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів 2013-2014

Більшість іноземців не мали власного житла і були змушені його орендувати. Водночас, як правило, вони не могли отримати реєстрацію за місцем проживання, оскільки власники житла не погоджувалися реєструвати іноземців у своїх помешканнях. Відсутність реєстрації значно ускладнювала доступ іноземців до послуг освіти, охорони здоров'я, адміністративних послуг. Опитування також показало, що іноземці часто платять за житло вищу ціну, ніж місцеві жителі, половина опитаних зазначили, що власники житла надають перевагу українцям при наданні послуг оренди.

Іммігранти здебільшого активно спілкуються з місцевим населенням і оцінюють його ставлення як дружнє. Водночас, понад чверть респондентів, переважно ті, хто належить до «видимих меншин», повідомили, що відчувають неприязнь з боку правоохоронців, держслужбовців, а також і пересічних громадян через своє етнічне походження чи релігійну належність.

Результати опитування свідчать про низький рівень довіри мігрантів до правоохоронних органів, внаслідок чого вони не завжди повідомляють правоохоронців про випадки нетерпимості. Це не сприяє забезпеченню їхньої фізичної та психологічної безпеки, а отже й інтеграції.

Рис. 24. Чисельність потерпілих з підозрою насилля на расовому ґрунті в 2007-2015 рр., повідомлені випадки

Джерело: звіт мережі «Ініціатива Розмаїття»

VI. Неврегульована міграція

Україна одночасно є країною походження, транзиту і призначення неврегульованих мігрантів.

Порушення українцями правил перебування в країнах призначення зазвичай пов'язано з роботою без оформлення трудових відносин та належних дозволів, перевищенням строків перебування. Ці явища були особливо масовими в період розгортання трудової міграції наприкінці 1990-х рр. Проте з часом значна частина українських мігрантів змогла врегулювати своє правове становище. Питома вага мігрантів без належного статусу за даними масових обстежень Державної служби статистики України зменшилася з 25,6% в 2008 р. до 20,4% в 2012 р.³¹ Однак дослідження, проведене компанією GFK-Україна на замовлення Міжнародної організації з міграції 2015 р., виявило, що в умовах економічної кризи неврегульована міграція знову зростає: без оформлення трудових відносин працювали 41% охоплених опитуванням мігрантів.

За даними європейської прикордонної агенції Frontex, чисельність затриманих на кордонах ЄС громадян України збільшилася з 12 472 в 2013 р. до 16 744 в 2014 р., 17 096 в 2015 р. Зростає також чисельність українців, видворених з території ЄС: з 7 763 в 2013 р. до 9 582 в 2014 р., 15 010 в 2015 р. Разом з тим українці становили менше одного відсотка затриманих на кордонах ЄС іноземців та 8,6 % видворених з його території³².

31 Населення України. Трудова еміграція в Україні. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи, 2010; Звіт щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні /МОП, Державна служба статистики України, Ін-т демографії та соціальних досліджень НАНУ. – К., 2013

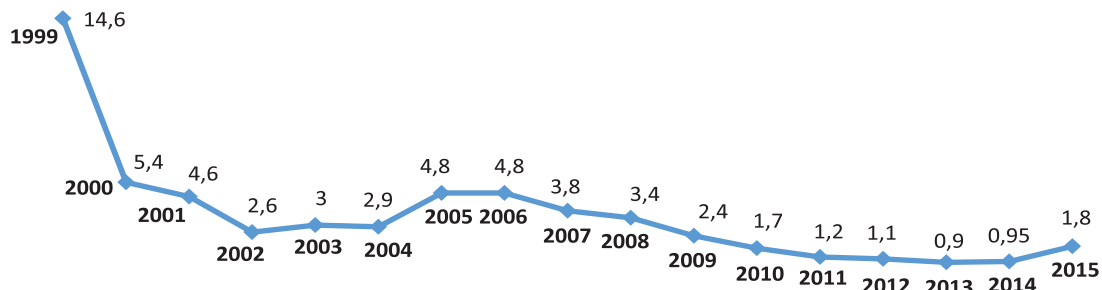
32 Frontex. Annual risk analysis 2016. http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf; Frontex. Eastern European Border Quarterly. Q 4 2015. http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/EB_Q4_2015.pdf

За висновком Frontex, чисельність нерегульованих мігрантів-громадян України, попри конфлікт і велику кількість ВПО, залишилася на вкрай низькому рівні, оскільки, по-перше, українці подорожують легальними каналами, по-друге, Україна забезпечує належний контроль на західному кордоні, незважаючи на переміщення частини персоналу прикордонної служби у зону конфлікту на сході³³.

Достатньо контрольованою є також і ситуація щодо нерегульованої міграції іноземців в та через Україну. Разом з тим, протягом 2014-2015 рр. спостерігається збільшення чисельності виявлених нерегульованих мігрантів і на кордонах України, і всередині держави. Кількість спроб нелегального перетину кордону зростає в 2015 р. у порівнянні з 2014 р. майже у два рази.

Зростання кількісних показників, що характеризують боротьбу з нерегульованою міграцією, пов'язано з посилення прикордонного та імміграційного контролю в Україні, що цілком закономірно в умовах конфлікту. Має значення й той факт, що внаслідок значного посилення міграційного контролю в Євросоюзі для переправлення нерегульованих мігрантів відшукуються нові маршрути, у т.ч. й через Україну. Збільшенню числа нерегульованих мігрантів сприяє також посилення міграційного контролю в Російській Федерації.

Рис. 25. Кількість нерегульованих мігрантів, затриманих за незаконне перетинання державного кордону в 1999-2015 рр., тис. осіб

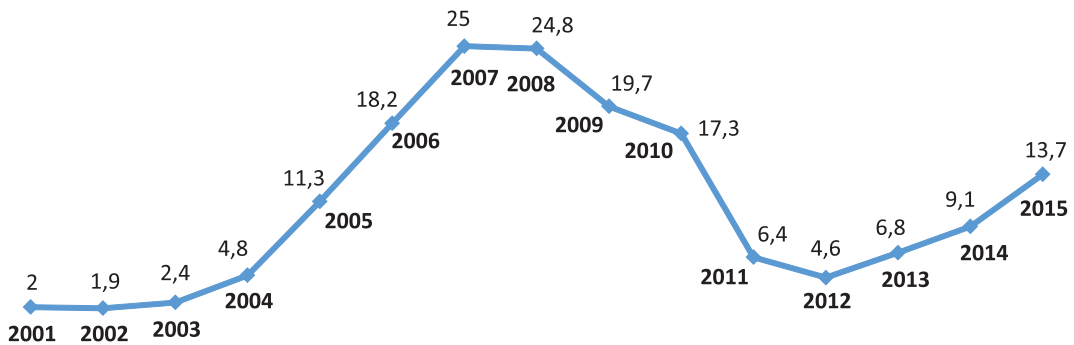
Джерело: Державна прикордонна служба України

У 2015 р. найчисельнішу групу серед затриманих на кордоні становили вихідці з Афганістану – 37%, Сирії – 11%. Громадян Молдови було 7%, Грузії – 6%, Іраку – 5%, Сомалі – 5%.

Зростає також і кількість потенційних нерегульованих мігрантів, яким відмовлено у в'їзді в Україну. Серед них переважали громадяни пострадянських держав, а саме Узбекистану (25%), Таджикистану (20%), Азербайджану (12%), Молдови (10%), Киргизстану (9%), Грузії (8%), Вірменії (6%), Росії (3%).

33 Frontex. Annual risk analysis 2015. http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf

Рис. 26. Чисельність потенційних нерегульованих мігрантів, яким відмовлено у в'їзді в Україну в 2001-2015 рр., тис. осіб

Джерело: Державна прикордонна служба України

Держаною міграційною службою в 2015 р. на території України виявлено понад 5,1 тис. нерегульованих мігрантів, проти 3,1 тис. в 2014 р. Найчисельнішу групу склали громадяни Росії – 29%. Вихідці з Азербайджану становили 12%, Узбекистану – 9%, Грузії – 6%, Молдови – 5%, Вірменії – 5%, Афганістану та Китаю – по 3%.

Упродовж 2015 року органами Держприкордонслужби за Угодою між Україною та ЄС про реадмісію осіб від держав – членів ЄС прийнято 499 осіб, з них громадян: України – 258 осіб (52%), СНД – 49 (10%), інших країн – 192 (38%), зокрема на кордоні з: Польщею – 267 осіб (53%), Румунією – 112 (23%), Словаччиною – 96 (19%), Угорщиною – 24 (5%).

VII. Торгівля людьми

Україна є країною походження, транзиту та призначення у торгівлі чоловіками, жінками та дітьми. Зростає також проблема внутрішньої торгівлі людьми.

За оцінками, сформованими на основі результатів дослідження МОМ навесні 2015 р.³⁴, лише в 2012-2014 рр. при виїзді за кордон на роботу або з метою шлюбу від торгівлі людьми могли постраждати понад 40 тис. українців. У поєднанні з результатами досліджень, що були здійснені на замовлення МОМ до 2012 р., за період з 1991 р. понад 160 тис. українців постраждали від торгівлі людьми.

В умовах економічної кризи і падіння добробуту населення ризику потрапляння в ситуацію торгівлі людьми зростають: 21% потенційних трудових мігрантів з України погодили-

³⁴ Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015. http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf

ся би заради роботи в іншій країні перетнути кордон нелегально, працювати під замком або віддати свій паспорт працедавцю. За даними аналогічного дослідження 2011 р. особи, схильні приймати сумнівні пропозиції працевлаштування за кордоном, становили 14% від загальної кількості потенційних трудових мігрантів³⁵.

Табл. 3. Кримінальне переслідування торгівлі людьми (1998 – червень 2016 рр.). Кількість злочинів, що були зареєстровані МВС України та кількість кримінальних справ з винесенням вироку судами України за ст.149 (раніше ст.124-1 КК України)

Year	1998-2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
К-ть зареєстр. злочинів	1,288	376	359	322	279	257	197	162	130	109	111	60
К-ть вироків (ст.149)	191	75	83	69	71	85	106	96	64	29	23	–

Джерела: Державна судова адміністрація України, МВС України

З 2012 р. на виконання Закону України «Про протидію торгівлі людьми» надається офіційний статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, що передбачає надання такій особі державної допомоги.

Табл. 4. Офіційний статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми (вересень 2012 р. – червень 2016 р.)

Рік	2012	2013	2014	2015	2016	Всього
Кількість статусів	13	41	27	83	63	227

Джерело: Міністерство соціальної політики України

Представництво МОМ в Україні надає допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми, з 2000 р. За період з січня 2000 р. по червень 2016 р. комплексну реінтеграційну допомогу отримали 12 186 постраждалих, зокрема юридичну, медичну, психологічну, фінансову, освітню та інші види допомоги в залежності від індивідуальних потреб.

Серед отримувачів допомоги переважають особи, які зазнали трудової експлуатації (понад 90%), майже половину становлять чоловіки. Більшість (52%) постраждалих осіб у 2015 р., як і протягом 2014 р., – молоді люди до 35-ти років; 73% постраждалих мають середню спеціальну або вищу освіту; 57% походять із обласних центрів (хоча до 2014 року більшість були із сільської місцевості), що відображає загальне погіршення економічної ситуації в Україні.

35 Там само.

46% отримувачів допомоги у 2010-2015 рр. постраждали від торгівлі людьми в Росії, 13% – у Польщі, 13% – в інших країнах ЄС, 11% – у Туреччині. Постраждали в межах України становили 6%.

Рис. 27. Чисельність жертв торгівлі людьми, яким надавалася допомога МОМ, осіб, 2000 – червень 2016 р.

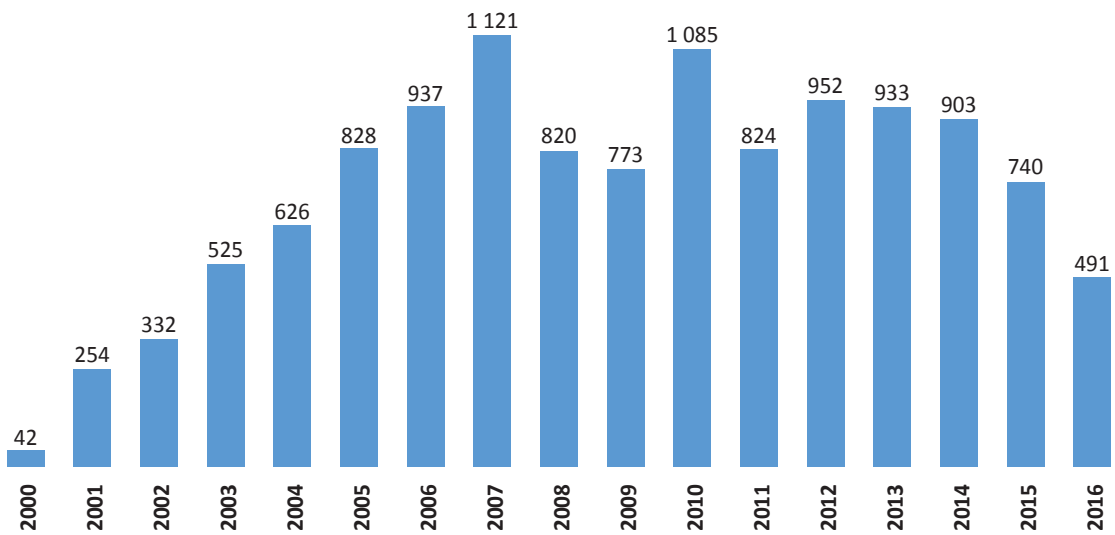

Рис. 28. Основні країни призначення жертв торгівлі людьми, яким надавалася допомога МОМ в 2010-2015 рр., осіб

